

Universitätsbibliothek Wuppertal

Plvtarchi Chaeronensis Moralia, Qvae Vsrvpantvr

Svnt Avtem Omnis elegantis doctrinæ Penvs : Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem : omnes de Graeca in Latinam linguam transscripti summo labore, cura, ac fide

Plvtarchi Chaeronensis Ethicorum Sive Moralium

Plutarchus

Impressum Francofor. ad Mœn., M.D.LXXXII

Liber IV

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-351

ticus, ipse quoq; motum terrę tribuens, eius reuolutioni ac motui Lunam aduersam ire ait: cumq; vetus qui intra duo ista corpora intercipitur in diuersas partes hoc pacto agitur. eo in Atlanticum mare incidente, hoc quoq; secundum eius motus concitari.

De area, qua halos dicitur. Cap. XVIII.

SI c ea fit. Inter Lunam aut aliud sidus ac visum nostrum aer crassus & nebulosus exstat, in quo cum visus noster reflectitur, ac dilatetur, itaq; ad externam circumferētiām circuli astri pertinet, cūcūlus circa illud esse videtur, qui halos, id est, area dicitur, videturq; ista apparitio proxime ibi fieri, vbi visus in crassiciem incidit.

*PLUTARCHI DE PLACITIS PHILOSOPHORUM, HOC EST, BREVIS RECENSIO NIS SENTENTIARUM
DE NATURA RERUM,*

L I B E R IV.

V M peragrauerimus mundi partes, ad ea nunc veniamus, quæ sunt singularia.

De Nili incremento. Cap. I.

THALES censem̄ Ethesiarum, qui venti Ægypti pro aduersi spirant, flatu Nili aquas attollit. quod ostia ipsius quibus se exonerat maris obrusii influxu obthurentur. *Euthymenes* Massiliensis, ex Oceano maritiq; externo suapte natura dulci fluuium impleri. *Anaxagoras* niue Æthiopica, quæ hyeme frigens, æstate liquet. *Democritus* niue in partibus ad Septentriones sitis sub solsticium æstuum resoluta atq; diffusa, densari ex vaporibus nubes, quæ compulsa versus meridiem & ad Ægyptum ab etesisi ventis, in magnos ac vehementes dissoluantur imbr̄es, quibus cum paludes, tum Nilus impleantur. *Herodotus* historiæ scriptor, æqualem à fontibus fluere Nilum hyeme æstateque perhibet: minorem autem hyeme videri, quia tum Sol Ægypto vicinior in vaporem aquas redigat. *Ephorus*, historicus is quoque, æstate ait relaxari totam Ægyptum, ac quasi exsudare copiosam aquam, ac conferre ad hoc etiam Arabiam & Africam ob raritatem & fabulosum solum. *Endoxus* ait, sacerdotes imbribus & oppositis temporum anni rationibus rem imputare. quando enim apud nos æstas est, qui sub æstiu habitamus

Tropico, tum iis qui eregiones sub brumæ circulo degunt hyemem esse, à quibus tum exundans aqua prorumpat.

De anima. Cap. II.

PRIMVS Thales animam dixit naturam esse quæ semper, aut à seipso moueatur. Pythagoras numerū qui seipsum moueat numerum autem sumit pro mente. Plato substantiam mente præditam, à seipso mobilem, & quæ moueatur secundum numerum harmonicum. Aristoteles aetum (entelecheian) primum corporis naturalis & instrumentis apti, vivendi facultatem habentis. Dicaearchus harmoniam 10 quatuor elementorum. Asclepiades medicus coexercitationem sensuum.

Anima corpus an sit, & quæ eius substantia. Cap. III.

OMNES hi, quos nominauit, corporis expertem animam 15 statuunt, naturam ei tribuentes quæ moueatur à seipso, & mente sit instructa, & actus naturalis corporis ad vivendum apti ac instrumentis adornati. Anaxagorus corpus esse censuerunt, idque aereæ naturæ. Stoici spiritum calidum. Democritus igneum compagm partium mente sola 20 perceptarum, quæ formis sicut globosis, ignea vi, denique corpus. Epicurus temperatum quippiam ex quatuor qualitatibus, ignea, aerea, aqua, & quarta cui nomen non sit positum, quod ei erat vis sentiendi. Heraclitus animam mundi exhalationem esse humidatrum eius partium. animalium autem, ab externa, & exhalatione interna cognatam.

De anima partibus. Cap. IV.

PYTHAGORAS, Plato, secundum supremam rationem duas partes ei assignant, quarum una ratione sit prædicta, altera eius expers, siue bruta. secundum propinquam autem & subtiliorem rationem tres: diuidunt enim bramat in ira, & in cupiditatibus deditam. Stoici ex octo partibus componunt animam: quinque sensibus, visu, auditu, olfactu, gustatu, tactu: sexta vocali: septima seminica: octava. ea quæ principatum obtinet, & à qua reliquæ omnes dispositæ sunt suis quæque instrumentis, conuenienter flagellis polypi. Democritus, Epicurus, bimembrem faciunt animam, cuius pars rationis compos in pectore sita sit, bruta per totam corporis concretionem diffusa. Democritus porro

porrò omnia ait quandam habere animam, etiam cadaucera: quod hæc semper perspicue aliquid obtineant caloris & sensus, maiori parte exspirata.

De principe animæ parte. Cap. V.

SINESSE hanc aiunt *Plato* & *Democritus* in toto capite. *Strato* in superciliorum intercapidine. *Erasistratus* circa membranam cerebri, quam epicranida nominat. *Heronphilus* in cauo seu fundo cerebri. *Parmenides* in toto pectore. *Epicurus*, & *Stoici* in vniuerso corde, aut cordis spiritu. **D**iogenes, in arteriosa cordis cauea, quæ est spiritualis. *Empedocles* in sanguinis substantia. Alij in collo cordis. Alij in membrana cor ambiente. Alij in septo transuerso. Non nulli recentiorum eò usque à capite pertingere. *Pythagoras* vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa caput.

De motu animæ. Cap. VI.

PLATO semper moueri animam, mentem autem non moueri à loco ad aliud. *Aristoteles* animam immobilem, omnis motus per se exsorsum: per accidens autem moueri, **v**t & formas corporum.

De animæ immortalitate. Cap. VII.

PYTHAGORAS & *Plato* interitus expertem animam: cum enim exit, peruenire in cognatam sibi animam mundi. *Stoici* exeuntem è corpore simul cum concreto interire, eam scilicet quæ sit imbecillior: quales sunt in eruditorum animæ. Validiores, quales sunt sapientum, durare usq; ad conflagrationem. *Democritus* & *Epicurus* caducam esse, & simul cum corpore interire. *Pythagoras*, *Plato*, ratione præditam partem non interire: siue animam quippe non deum, sed opificium æterni dei. brutam esse obnoxiam interitum.

De sensibus & sensilibus. Cap. VIII.

STOICI sensum definiunt apprehensionem, quæ sit à sentiendi instrumento. Varie autem dicitur sensus. nam & **habitus**, & **facultas**, & **actus**, & **imaginatio** apprehendens sensus instrumento fiunt, ipsaq; etiam octaua pars princeps à quo pendet. Rursum instrumenta sentiendi sunt spiritus intelligentes à principe parte ad instrumenta corporea dispositi. *Epicurus* sensum dupliciter accipit. pro facultate & pro actus sentiendi. *Plato* sensum definit animæ & corporis

communionem cum externis. vis enim sentiendi est in anima, instrumentum corporis. ambo autem per phantasiam (hoc imaginationem voco) externa apprehendunt. *Leucippus, Democritus*, sensum & intelligentiam munus suum obire, visis siue imaginibus (sic illorum simulacula, idola, ex primo) foris oblatis. his non accidentibus, neutrum istorum quicquam moliri.

Verine sint sensus, verae imaginationes.

Cap. IX.

STORICI sensus non falli iudicant. visorum alia vera esse, iuia alia falsa. *Epicurus* veritatem ex aequo attribuit. Opinionum alias veras esse, alias falsas. Sensus uno tantum modo falli, cum suum de rebus mente cernendis interponit iudicium. phantasiam duobus, cum & sensilium sit, & intelligibilium. *Empedocles, Heraclides* pro meatuum concinnitate sensum fieri, cum quoduis sensile suo sensu accommodetur.

Quot sint sensus. Cap. X.

STORICI quinq; numerant sensus, quibus formæ apprehendantur: visum, auditum, olfactum, gustatum, tactū. *Aristoteles* lexum quidem nō dicit, ponit tamen communem sensum, qui diuidet inter compositas species, in quē singuli coniiciant sensus simplices sua visa: in quo ostenditur transitus ab uno ad aliam quasi speciem, & sub forma motus. *Democritus* plures esse sensus, brutorum animalium, deorum, sapientum.

Quomodo sentiamus, notionem animo, orationemq; cocepimus. Cap. XI.

STORICI dicunt, quando in lucem prognatus est homo, tum principem atimi facultatem, perinde ac si ageret de conscribenda charta, in anima singulas exarare noticias. Primum inscriptionis modum esse a sensibus. vbi enim sensu aliiquid percipimus, ut album, eo sublato memoriam tamen eius retinemus. post cum eiusdem generis multæ concuerint formæ, experientiam adepti dicimur. hæc enim 35 definitur multitudo eiusdem generis notionum. Iam notionum quæ naturales sunt, eo quo dictum est modo fiunt, nullaq; artis industria: aliae doctrina porrò nostra accurateq; parantur. Hæ tantum noticiae dicuntur, istæ et anticipationes siue prænotiones. Ratio præterea, à qua rōnis dicit-

dicimus compotes, istis anticipatis notionibus dicitur ab-solui, primo septenario. Est autem conceptus mentis visum intelligentiae ratione nanti, in animali rationem habente. Visum enim ubi ad tales accedit animam, tunc conceptio mentis dicitur. Itaque visa, quae Graeci phantasmatu dicunt, reliquis animalibus non accidunt. quae diis, ea nobis tantum phantasmatu: quae nobis, & in genere ea sunt phantasmatu, & in specie notiones. sicut denarij & stateres ipsi per se id sunt, quod nomine referunt: sin pro vestra nauali penduntur, hoc iis accedit, ut etiam portorum dicantur.

*Quid inter se differant phantasia, phantaston,
phantasticum, phantasma.*

Cap. XII.

CHRYSIPPVS istud sic distinguit. Phantasia affectio est in animo oborta, rem perceptam simul cum percipiente representans. ut cum percipimus visu albedinem, affectio oritur in animo nostro à visu profecta, cuius subiectum nominare possimus albedinem. idem de reliquis dicto sensibus. Graeca origine phantasia vox ad lumen reddit. nam sicut lumen & se ostendit, & ea qua ipso comprehenduntur; ita phantasia & sese, & id unde effecta est, demonstrat. Phantaston, quasi si phantasia perceptibile dicerem, est quod phantasmam efficit: ut album, ut frigidum, & quidquid anima mouere potest. Phantasticum, quod inanis imaginationis efficax posse videor interpretari, inanis prouersus est animi tractus, quando exagitatur eius imaginationulla re imaginanda (sic phantaston resero) oblata: quale vides in iis qui cum umbra depugnant, & inani aeris manus inferunt. Imaginationi enim, siue phantasia, obiicitur aliud quod imaginabile: imaginationem futilem scienti, hoc est phantastico, nullum. Phantasma, id intellige vanam imaginationem, est ad quod trahimur inani tractu phantasticæ motionis. Accidunt hæc atra bile laborantibus & furentibus. Itaque Orestes in tragœdia hæc dicens,

35 *O mater, obsecro te, ne incutias mihi*

Has sanguinolentas & colubrinas Virgines,

Eurip.

Quæ pone me discurrunt, inquam, pone me.

Orest.

furens ista dicit, neque videt quicquam, putat modum. Itaque Elektra ei dicit:

Tuo quietus in lecto, miser, mane,

cc 4 Cernens

Cernens eorum, qua cernere putas, nihil.

Odyss. v. Sic & apud Homerum Theoclymenus.

350.

De Visu, quomodo videamus. Cap. XIII.

DE MOCRITVS, Epicurus, imaginum insertione putant nos videre. Alij radiorum quorūdam receptione, qui postquam obiectæ rei infixi fuerunt, tursum ad oculum reuertantur. *Empedocles* imaginibus radios adiunxit, id quod fit appellans radios imaginis compositæ. *Hipparchus* radios ait ab utroque oculo porrectos extremitatibus suis tanquam manibus apprehēdere corpora extra oculos posita, apprehensionemq; eorum visui reddere. *Plato* splendoris coniunctione seu conursu, quod synaugeian *Platonicam* appellant. lumen ab oculo per aliquantum spaciū profluere in cognatum aerem, aliudq; contrā à corporib. aerem autem qui in medio est diffusū ac conuersu facilem esse, penetrare eum visus vi ignea.

De imaginibus qua in speculis videntur.

Cap. XIV.

EMPEDOCLES apparere eas dicit ob effluxus qui in superficie speculi coeant, perficianturq; ab ignea vi quæ à speculo excernitur, propositumq; aerem in quem effluētia feruantur simul circumagat. *Democritus*, *Epicurus* imaginum subsistentia: quæ à nobis ferantur, & circumagitatio ne subsistant in speculo. *Pythagorei* reflexione visus. qui cum intentus feratur ad æs denfo leuique corpori occurrens, ab eo reperiuntur ac in se redeat. ac simile quippiam ei accidat cum manu, quæ extenditur & ad humerum rufus reducitur. His omnibus capitulis vti licet in explicanda visionis ratione.

Viderine possint tenebra. Cap. XV.

VIDE LI censuerunt Stoici. visui enim ad hoc ipsum circumpositum esse quandam fulgorem, & non mentiri visum, cerni enim reuera quod sint tenebrae. *Chrysippus* secundū intentionem intermedij aeris videre nos, isto quidem & perfolio à spiritu visui destinato, qui à principe animi parte visu ad pupillam perrinet: sed post appulsum ad vicinum aerem intende scipsum turbinis in formam. Profunduntur autem ex oculo radij ignei non nigri aut caliginosi. itaq; videri possunt tenebrae.

De au-

De auditu. Cap. XVI.

EMPEDOCLES auditionem fieri dicit, aere accidente ad auris partem quæ cochlear instar in gyros contorta, intra aurem suspensa tintinnabuli instar percutiatur. *Alcmaeo* audire nos inani quod intra aurem est. id enim personare appellente aere. omnia enim vacua sonant. *Diogenes*, aere qui in capite continetur icto & moto à fono. *Plato* & qui cum sequuntur percuti aerem qui in capite est, eumque reflecti ad partem principem, sensumq; auditus sic fieri.

De olfactu. Cap. XVII.

ALCMAEO in cerebro esse partem animæ principem, ea sentiri odores spirando ab ea attractos. *Empedocles* cum respiratione pulmonis. cum igitur difficulter spiratur, ut sit in humorum defluxu, tum ob asperitatem non sentiri odores.

Degustatu. Cap. XIX.

ALCMAEO humiditate & tepore qui in lingua est discernit sapore. *Diogenes* raritate & mollicie & quod eo pertinent à corpore nerui, diffundi sapores attractos ad sensum & principem partem tanquam à spongia.

De voce. Cap. XIX.

PLATO vocem definit, spiritum per os ab animo educatum & iustum aeris, qui per aures, cerebrum & sanguinem usq; ad animam diditur. Improperie etiam brutis & animalibus prorsum parentibus reb. tribuit vox, ut cum hac appellatione cōplete hinnitum & strepitum. Proprie autem vox articulata est, Græcis ab illustrando mentis conceptu dicta. *Epicurus* vocem esse fluxum emissum à reb. vocalibus, aut sonantibus, aut strepentibus. eum fluxum in frusta confringi eiusdem formæ. conformia dicuntur retia teretibus, inæqualium laterum & triangula cum sui generis formis comparata. His conformibus frustis ad aures accidentib. sentiri vocem. Hoc manifestum fieri ex vtribus qui persuunt, & fullonibus qui vestes inflant. *Democritus* aerem communius ait in conformia frusta, simulq; cum vocis frustis voluntari. graculum enim graculo assidere, ac semper similem ad similem duci, ut est in proverbiis. nam et iam in litoribus similes calculi eodem apparent in loco alio globosi collecti, alio oblongi. & inter cribrandum congregantur quæ sunt eiusdem generis, ita ut à ciceribus fabæ

secernantur. Aduersus haec dicere aliquis possit: Quomodo exigua frustula aeris implere possint theatrum aliquot hominum millibus refertum? Stoici dicunt, aerem non esse possum ex frustis, sed totum continuum, nihil habentem in se inane. Eum vero perculsum vento fluctuate in infinitum porrectis rectis circulis, donec impleatur aer circumclusus. sicut sit in piscinam lapide coniecto. nisi quod aer spharice, circulariter talis aqua mouetur. Anaxagoras vocem edi, si spiritus occurrat solido aeri, & auersus retro obiectum usque ad aures referatur. quomodo etiam fiat echo, quae est cum sonus repercutitur.

An vox sit corporis expers, & quemodo fiat echo. Cap. XX.

PYTHAGORAS, Plato, Aristotle, corporis expertem. non esse enim aerem, sed aeris figuram & superficiem certi*to iecti* fieri vocem. porro nullam superficiem corpore praeditam esse. Tametsi enim corporis motum sequitur, ipsa tamen prorsus caret motu. sicut cum flectitur virga, nihil patitur superficies eius, materia duntaxat flectitur. Stoici vocem dicunt esse corpus. quidquid enim agat, aut vim efficiendi habet, id esse corpus. at qui hoc esse vocis. audimus enim & sentimus, ipsa auribus accidente, & formam imprimente, quomodo annulus ceræ sigillum imprimit. Rursum quidquid mouet & molestiam exhibet, corpus est. Mouet autem nos concinnitas sonorum, offendit discrepantia. Iterum, quod mouetur, corpus est. vox autem mouetur & refringitur illa in laeva loca, sicut cum pila in parietem coniecta reliditur. Itaque ergo in pyramidibus Aegypti intus una voce edita, quatuor aut quinque soni redduntur.

Vnde sensus anima obtinet, & qua pars sit eius princeps. Cap. XXI.

STOICI dicunt supremam partem animi esse principem, effectricem imaginum assensionis, sensus, appetitus: principem autem illam partem vocant ratiocinationem. Ceterum ab hac principe partem septem esse enatas animi partes, quæ instar polypi acetabulorum per corpus extendantur. De his septem partibus quinque sunt sensus: isti, visus, auditus, gustatus, olfactus, tactus. Sunt autem spiritus, visus quidem a principe ad oculos usq; pertingens: auditus ab eodem usque ad aures: olfactiendi vis, incidens usque ad nasos;

res: gustatus, ab eodem principio usque ad linguam: tactus à principe parte spiritus propagatus usque ad superficiem, ut facile sentiat occurrentia. Reliquum partium altera dicitur sēmen, quæ ipsa quoque est à principe parte spiritus usque ad testiculorum adstites deductus. Altera est quam vocalem Zeno, vocem alij usurpant, spiritus à principe usq; ad guttur & linguam aliaq; loquelæ peculiaria instrumenta. ipsa autem illa princeps animi pars in globo nostri capitatis, tanquam in mundo, habitat.

10 *Derepiratione. Cap. XXII.*

EMPEOCLES primam putat fieri primi animalis respirationem, in fetu edito nacta abscessionem humiditatem, in cuius locum extrinsecus succedat aer in vasa corporis aperta. Postmodo autem cum iam innatus calor foras erum pēs, vna elideret aerem, exspirationem: eodemq; introsum recedente, & aeri vicissim ingressum præbente, inspirationem. At enim nunc, cum sanguis feratur versus superficiem suoque accursu aerem per nares foras pellat, huius elisione fieri exspirationē aere autem recurrente & illabente per loca quæ calor rara & peruvia fecit, inspirationem. *Asclepiades* rem clepsydræ exemplo proponit. pulmones infundibuli loco statuit: causam respirationis ponit tenuitatem partium in pectore sitarum, ad quam externus aer feratur fluatque crassis constans partibus, rursumq; extrudatur, cū pectus non possit amplius vel intro admittere, vel alio care re. semper tamen aliiquid, quod sit tenuum partium, in pectore superesse: non enim totum excerni, sed quod intus est ei grauitate respondere, quod intro adducitur. hæc autem cucurbitulis comparat. Eam porro respirationem, quæ de dita opera institutoque animi fit, fieri dicit coactione tenuissimorum in pulmone meatuum, branchiisq; in arctū coactis. hæc enim nostræ obediunt voluntati. *Herophilus* facultates relinquunt corporibus motus efficaces, in nervis, arteriis, musculari. Pulmonem autem existimat suapte natu 35 ra solum indigere dilatatione & contractione. deinde etiam alia. Atque actum quidem pulmonis esse attractiō nem spiritus extrinsecus: quo cum est impletus, secundo appetitu pectoris partem adiacentem in se deriuare spiritum: impletumque ita ut amplius attrahere non possit, rursus in pulmones abundantia deducere, indeq; foras protrudi

*Pulmonis
motus.*

trudi, vicissim sese affientibus corporis partibus. Aliquando enim diduci pulmonem, aliorum participatione facta vel impletione vel euacuatione: ita ut quatuor sint motus pulmonis, primus, quo externum haurit aerem: secundus, quo receptū intus in pectus deuoluit: tertius, quo id quod coactum est à pectori, rursus in se recipit: quartus, quo id ipsum foras euomit. Horum motuum duos esse dilatationes, cum scilicet vel externum attrahit in se aerem, vel redditum à pectori in se admittit: reliquos esse contractiones, quando scilicet pectus spiritum ad se trahit, vel foras pulmo à pectori traditum expellit. Pectoris enim duo tantum sunt motus. unus dilatatio, cum à pulmone spiritum ad se trahit: alter contractio, cum ei superfluum reddit.

De affectionibus corporis, & animae in animam ea

reducent. Cap. XXIII.

15

STORICI affectus ponunt in locis affectis: sensus autem in principe parte. Epicurus tam affectus quam sensus in locis affectis: quod statuit partem principem omnis esse affectionis expertem. Strato & animi affectus, & sensus in principe parte collocat, non in affectis locis. In hac enim parte esse sitam tolerantiam, vt in terribilibus & dolorem adferentibus, vtque in fortibus & timidis.

PLUTARCHI DE PLACITIS PHI-
LOSOPHORUM, HOC EST, BREVIS RECENSIONIS SENTEN-
TIARUM DE NATURA RERUM,

25

LIBER V.
De diuinatione. Cap. I.

PLATO & STOICI diuinationem introduxerūt, quæ sit diuinus mentis instinctus, secundum animi diuinitatem. Huc etiam diuinationem ex insomniis referunt: deniq; plurimas diuinandi rationes probant. Xenophanes & Epicurus diuinationem reiiciunt. Pythagoras eam duntaxat partem improbat, quæ constat sacrificiis. Aristotle & Dicaearchus eas solum diuinations admittunt, quæ furore diuinitus immisso, aut insomniis fiunt: animam non immortalem esse, sed diuina quadam re impertiri tamen sentientes.

Quæ

DEMOCRITUS
plus scilicet
fons aqua
gina
tum
merper
nepotini
10
ARISTOTELIS
mo
plam fu
nis, sup
15 Alcma
rem: Ep
mocris
nitale c
20 L'EVE
anim
nis incor
team aut
ctruripa
an
AFirmat
enim ac
easieriam
30 dam mate
elicitur
minous sem
read prole
que qualid
35 maxime vi
nem habent
ARISTOTELIS
one, me
quid pati